

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я МВС УКРАЇНИ

Логвиненко Б. О., Янін П. П.

ВСТУП

В умовах триваючої протидії розв'язаній проти України повномасштабній збройній агресії Російської Федерації та запровадженого у зв'язку із цим особливого правового режиму воєнного стану, суттєво зростає значення охорони здоров'я. Це однаковою мірою стосується індивідуального та громадського здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя, медичної реабілітації, збереження генофонду Українського народу тощо. Здоров'я безпосередньо пов'язане з охороною праці, безпечним довкіллям, економікою та обороноздатністю нашої держави.

Згідно з Конституцією України від 28.06.1996, здоров'я людини визнається в Україні однією з найвищих соціальних цінностей (ст. 3), тоді як право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування гарантоване кожному ст. 49 Основного Закону¹.

Важливість здоров'я полягає у тому, що його не можна придбати, але можна поліпшити, зберегти та підтримати на максимально досяжному рівні. Саме з цією метою в Україні функціонує система охорони здоров'я, невід'ємною складовою якої є заклади охорони здоров'я МВС України.

Представлене дослідження присвячене розкриттю сутності та особливостей адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування у цих закладах в сучасний період.

1. Поняття і сутність медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України

Розгляд медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України доцільно розпочати зі співвідношення медичного обслуговування із суміжними категоріями: медична послуга, медичне забезпечення, медична допомога.

Зауважимо, що згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови поняття «обслуговування» означає дію за значенням «обслуговувати». У свою чергу, поняття «обслуговувати» включає декілька значень: 1) виконувати роботу, функції, пов'язані з задоволенням чийх-небудь запитів, потреб; 2) забезпечувати, налагоджувати роботу певних знарядь, машин, механізмів тощо².

У своєму дослідженні Г. В. Бухало здійснила спробу розмежувати поняття «медична послуга», «медична допомога» та «медичне обслуговування». Вчена

¹ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.10.2022)

² Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

наголошує, що поняття «медичне обслуговування», можна вважати узагальнюючим терміном, який містить в собі і медичну допомогу, і медичну послугу, адже це діяльність, «що не обов'язково обмежується медичною допомогою та/або реабілітаційною допомогою». В межах такого обслуговування, на її думку, і знаходяться медичні послуги³.

Проводячи аналіз співвідношення медичних послуг та медичної діяльності, В. О. Савченко зазначає, що законодавство не дає чітких підстав для їхнього розмежування, а наукова доктрина не приділяє уваги дослідженню цієї проблематики. Спираючись на визначення медичної діяльності, закріплене у наказі МОЗ України від 10.08.2000 № 195 (втратив чинність), вчений пов'язує її з наданням громадянам лікувально-профілактичної допомоги. Наведене визначення не закріплює прямих вказівок відносно медичних послуг, виділяючи лише допомогу. Але сутність медичної допомоги не передбачає діяльність профілактичного характеру. На відміну від допомоги, медичні послуги можуть визначати своїм об'єктом діяльність як лікувального, так і профілактичного характеру. Автор доходить висновку, що медична діяльність проявляється у вигляді медичних послуг, складовою частиною яких виступає медична допомога. Для аргументації власної позиції він наводить рішення Приморського районного суду м. Одеса від 10.12.2010 № 2-2560/10, де операції з підтяжки обличчя, ендоскопічного підйому брів, пластики нижніх повік, лазерної шліфовки окремих зон обличчя, визначені як медична діяльність, що здійснювалася на підставі договору про надання медичних послуг⁴.

Зі свого боку Д. Таранчук виходить із того, що вся діяльність державних та комунальних закладів в межах надання медичної допомоги, згідно зі статтею 49 Конституції України, повинна бути безоплатною, тоді як надання медичних послуг, що виходять за межі медичної допомоги, може бути побудоване, відповідно до закону, також на інших засадах (у тому числі платних). Фахівець вбачає юридичну колізію у Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», згідно статті 4 якого різні види медичної допомоги віднесені до медичних послуг, що входять до програми медичних гарантій. Однак при цьому обсяг таких послуг обмежується тим, що одна частина гарантується за кошти Державного бюджету, а інша – завдяки додатковому фінансуванню, що суперечить статті 49 Конституції України⁵.

Цікавою є позиція А. Ю. Кордія та Р. Р. Братусь-Гриньків, що діяльність фахівців з організації охорони здоров'я (громадського здоров'я), надання медичної допомоги чи медичних послуг має спільну мету – збереження та покращення здоров'я людини. Різне значення термінів, що позначають ці три поняття, зумовлене відмінностями

³ Бухало Г. О. Поняття «медичне обслуговування», «медична допомога» та «медична послуга»: критерії розмежування. Основні тенденції сучасного реформування законодавства в сфері охорони здоров'я: зб. матеріалів наук.-прак. конф. з міжнар. участю (м. Запоріжжя, 20-21 груд. 2023 р.). Запоріжжя: ЗДМФУ, 2024. С. 7-10.

⁴ Савченко В. О. Поняття медичних послуг, їх співвідношення з медичною допомогою та медичною діяльністю / Вісник юридичного факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ, 2012. № 1000. С. 354-359.

⁵ Таранчук Д. «Медична допомога» vs «медична послуга»: що є що? Юридична газета № 7 (609) URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/medichna-dopomoga-vs-medichna-posluga-shcho-e-shcho.html>

способів і засобів досягнення цієї мети. З урахуванням особливостей кожного з видів діяльності, медична допомога, як сегмент системи охорони здоров'я, може передбачати надання певних медичних послуг, або бути частиною послуг з медичного обслуговування⁶.

Законодавче визначення поняття «медичне обслуговування» наведене у ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992, згідно з якою медичне обслуговування – це діяльність закладів охорони здоров'я, реабілітаційних закладів, відділень, підрозділів та фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію у встановленому законом порядку, у сфері охорони здоров'я, що не обов'язково обмежується медичною допомогою та/або реабілітаційною допомогою, але безпосередньо пов'язана з їх наданням⁷.

У Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р, закріплено, що створення умов для ефективних і доступних медичних послуг та медичного обслуговування населення є конституційним обов'язком держави, а збереження, охорона та зміцнення здоров'я та благополуччя громадян – одним із ключових завдань та пріоритетів. Розв'язання проблем здоров'я населення є обов'язком не лише сектору охорони здоров'я – це потребує консолідації зусиль суспільства та лідерства Кабінету Міністрів України на національному, регіональному та місцевому рівні⁸.

Розмежовуючи поняття «медичне забезпечення» та «медичне обслуговування» Л. В. Бобрішова вважає, що медичне обслуговування відзначається спрямованістю не лише на медичну допомогу, а й на реалізацію інших прав у сфері охорони здоров'я (реабілітацію, косметологічні послуги тощо). На її думку доволі цікавим вбачається розмежування «забезпечення» – як обов'язку надати допомогу та «обслуговування» – як обов'язку сприяти у задоволенні потреб, реалізації прав⁹.

Ю. О. Рашед визначає медичне обслуговування членів сімей поліцейських як діяльність із надання лікувальних, реабілітаційних, санітарно-курортних та інших видів медичних послуг членам сімей поліцейських з метою охорони та поліпшення їх здоров'я спеціалізованими закладами охорони здоров'я МВС України у порядку, визначеному відомчим законодавством, норми якого спрямовані на регулювання роботи Національної поліції взагалі, та її службовців, зокрема¹⁰.

Насамкінець, А. С. Смик пропонує розуміти під медичним обслуговуванням поліцейських упорядковану законодавством діяльність спеціально уповноважених суб'єктів, основною метою якої є надання на безоплатній основі медичних, медико-

⁶ Кордіак А. Ю., Братусь-Гриньків Р. Р. Охорона здоров'я, медична допомога, медичне обслуговування: спільні ознаки та критерії розмежування. *Via Stomatologiae*. 2026. Вип. 3 (1) С. 57-65.

⁷ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

⁸ Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text>

⁹ Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення поліцейських в Україні : монографія / Л. В. Бобрішова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 208 с.

¹⁰ Рашед Ю. О. Медичне обслуговування членів сімей поліцейських як важлива гарантія їх соціального забезпечення. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 163-168.

реабілітаційних та лікарсько-експертних послуг працівникам Національної поліції України. Відштовхуючись від наведеного визначення, особливостями медичного обслуговування поліцейських, як гарантій їх соціального забезпечення, він називає: а) наявність окремих законодавчих положень пов'язаних із медичним обслуговуванням поліцейських у спеціальній, відомчій нормативно-правовій базі; б) існування механізму реалізації медичного обслуговування поліцейських, заснованого на підзаконних документах виданих в рамках функціонування МВС взагалі та Національної поліції України, зокрема; в) визначення медичного обслуговування поліцейських, як невід'ємної частини соціального забезпечення цієї категорії працівників, а також членів їх сімей¹¹.

Аналіз наведених вище наукових положень дає змогу зробити такі висновки:

1. Більшість науковців розглядають «медичне обслуговування», «медичну послугу», «медичне забезпечення» та «медичну допомогу» як суміжні, проте не тотожні поняття. Медична допомога асоціюється, насамперед, з її видами – екстрена, первинна, спеціалізована та паліативна допомога. Медичне забезпечення – з належним обсягом лікувально-профілактичної допомоги на певному рівні. Медичні послуги найчастіше пов'язуються з оплачуваним характером, хоча певний обсяг таких послуг гарантується державою на безоплатній основі.

2. У нормативно-правових актах одночасно використовуються поняття «медичне обслуговування» та «медичне забезпечення», причому сам Законодавець часто оперує обома категоріями без їхнього розмежування. Наприклад, ст. 95 Закону України «Про Національну поліцію» має назву «Медичне забезпечення та медичне обслуговування, реалізація права поліцейських на біологічне батьківство (материнство)». Це дозволяє стверджувати про різний характер обслуговування та забезпечення;

3. Медичне обслуговування є поняттям, що найбільшою мірою відповідає сутності діяльності закладів охорони здоров'я МВС України, адже така діяльність включає не лише медичну допомогу та реабілітацію, а й надання суміжних послуг у сфері охорони здоров'я;

4. Під медичним обслуговуванням в закладах охорони здоров'я МВС України запропоновано розуміти регламентовану законодавством діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на надання всіх видів медичної допомоги, санаторно-курортного лікування а також суміжних послуг у сфері охорони здоров'я прикріпленому контингенту;

5. Сутність медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України полягає в таких його ознаках: а) виступає узагальнювальним терміном, що охоплює медичні послуги, медичну допомогу та реабілітацію; б) становить собою невід'ємну складову соціального захисту поліцейських, військовослужбовців, цивільних працівників МВС України та членів їхніх сімей; в) спрямоване на реалізацію конституційного права на охорону здоров'я та задоволення потреб у цій сфері (реабілітація, косметологічні послуги тощо).

¹¹ Смик А. С. Медичне обслуговування, як важлива гарантія соціального забезпечення працівників поліції в Україні. Юридична наука. 2020. № 3 (105). С. 488-493.

2. Нормативно-правові засади організації медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України

Правове регулювання організації медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України становить собою багаторівневу систему нормативно-правових актів, сукупність яких визначає правовий статус закладів охорони здоров'я МВС, порядок їхнього функціонування, категорії осіб, які мають право на медичне обслуговування, особливості організації та надання окремих видів медичної допомоги, медичних послуг, реабілітації та санаторно-курортного лікування.

Погоджуючись з думкою В. Г. Огурченка заважимо, що терміни «нормативні засади», «нормативно-правові засади», «правова основа» розглядаються окремими науковцями як синонімічні й узагальнюючі більшість визначень, які надають вчені – це сукупність нормативно-правових актів, що становлять нормативне підґрунтя для врегулювання певного кола суспільних відносин¹².

Порівняно до загальної системи охорони здоров'я, медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України має власну специфіку, що потребує комплексного аналізу чинних нормативно-правових засад його організації та здійснення.

Враховуючи велику кількість критеріїв за якими здійснюється класифікація законодавства, запропоновано виходити з системи нормативно-правових актів України, ієрархічно структурованої від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили. Наведений підхід закріплений у ст. 9 Закону України «Про правотворчу діяльність» та включає:

- 1) Конституцію України – Основний Закон України;
- 2) закони;
- 3) підзаконні нормативно-правові акти: а) постанови Верховної Ради України, що містять норми права; б) укази Президента України, що містять норми права; в) постанови Кабінету Міністрів України, що містять норми права; г) накази міністерств, що містять норми права; г) акти інших державних органів, що містять норми права; д) постанови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, накази міністерств Автономної Республіки Крим, що містять норми права; е) розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, накази керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, що містять норми права; е) акти органів місцевого самоврядування, що містять норми права¹³.

У контексті нашого дослідження найбільший інтерес представляють норми законів, а також підзаконних актів, насамперед наказів МВС України.

Конституція України. Право на охорону здоров'я закріплене ст. 49, відповідно до якої кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава

¹² Огурченко В. Г. Нормативно-правові засади реалізації оперативно-розшукової функції в адміністративній діяльності Національної поліції: питання сьогодення. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 5. С. 122-127.

¹³ Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя¹⁴.

Закони України. На рівні законів потрібно зупинитися на актах, що регулюють відносини у сфері охорони здоров'я й тих, що визначають правовий статус осіб, які мають право на медичне обслуговування у закладах МВС.

Найбільш визначальним актом з-поміж інших є Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992, якими визначені правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, врегульовано суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення гармонійного розвитку фізичних і духовних сил, високої працездатності і довголітнього активного життя громадян, усунення факторів, що шкідливо впливають на їх здоров'я, попередження і зниження захворюваності, інвалідності та смертності, поліпшення спадковості¹⁵.

Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 встановлює державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам послуг з медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів належної якості, реімбурсації лікарських засобів та медичних виробів (включаючи допоміжні засоби) за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій¹⁶.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення¹⁷.

Ще одним актом у сфері охорони здоров'я слід назвати Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06.04.2000, що визначає правові, організаційні та фінансові засади діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, спрямованої на запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб людини, локалізацію та ліквідацію їх

¹⁴ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

¹⁵ Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

¹⁶ Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

¹⁷ Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

спалахів та епідемій, встановлює права, обов'язки та відповідальність юридичних і фізичних осіб у сфері захисту населення від інфекційних хвороб¹⁸.

Звертаючись до іншої групи законодавчих актів, слід зазначити Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015, який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Крім цього, ст. 95 цього закону закріплені медичне забезпечення та медичне обслуговування, реалізація права поліцейських на біологічне батьківство (материнство)¹⁹.

Так само Закон України «Національну гвардію України» від 13.03.2014 визначає правові засади організації та порядку діяльності Національної гвардії України (далі – НГУ), її загальну структуру, функції та повноваження. Також, у ч. 10 ст. 21 «Соціальний і правовий захист особового складу Національної гвардії України і членів їхніх сімей» цього закону закріплено право на безоплатне медичне забезпечення в лікувально-профілактичних закладах НГУ та МВС України²⁰.

Підзаконні акти. Важливо відмітити, що саме на підзаконному рівні кількість документів, що регулюють медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України, є найбільшою. Відповідно, ми зосередимо нашу увагу лише на окремих із них.

Так, наказом МВС України від 17.12.2015 № 1583 затверджені Порядок психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядок обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції²¹.

Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС затверджене наказом МВС України від 03.04.2017 № 285. Це Положення визначає порядок проведення лікарської, військово-лікарської та лікарсько-льотної експертизи медичними (військово-лікарськими) комісіями, утвореними в закладах охорони здоров'я, що належать до сфери управління МВС України та закладах охорони здоров'я, що входять до складу НГУ²².

Наказом МВС України від 07.11.2017 № 910 затверджено Порядок медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців НГУ при виконанні оперативно-службових завдань під час подолання наслідків надзвичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень²³.

¹⁸ Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 № 1645-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

¹⁹ Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

²⁰ Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>

²¹ Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції : наказ МВС України від 17.12.2015 № 1583 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0037-16#n8>

²² Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС : наказ МВС України від 03.04.2017 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0559-17#Text>

²³ Про затвердження Порядку медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні оперативно-службових

Перелік закладів охорони здоров'я МВС України затверджений наказом МВС України від 14.06.2017 № 507, згідно з яким такі заклади поділяються на три групи: лікувально-профілактичні заклади (лікарняні заклади, амбулаторно-поліклінічні заклади, санаторно-курортні заклади); санітарно-профілактичні заклади та фармацевтичні (аптечні) заклади²⁴.

Насамкінець, наказом МВС України від 03.06.2016 № 462 затверджено Інструкцію про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС. Зауважимо, що згідно з цією інструкцією право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС мають наступні категорії осіб:

1) державні службовці та працівники апарату МВС, територіальних органів з надання сервісних послуг МВС, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС;

2) військовослужбовці НГУ, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні або перевірочні та спеціальні збори, державні службовці та працівники головного органу військового управління НГУ, оперативно-територіальних об'єднань НГУ, з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ;

3) поліцейські, державні службовці та працівники центрального органу управління поліцією, територіальних (міжрегіональних) органів поліції, науково-дослідних установ та установ забезпечення, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Національної поліції;

4) державні службовці та працівники апарату Державної міграційної служби України (далі – ДМС), її територіальних органів та територіальних підрозділів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління ДМС;

5) поліцейські, військовослужбовці НГУ, державні службовці апарату МВС, які відповідно до законодавства відряджені (прикомандировані) до Верховної Ради України, Верховної Ради АР Крим, інших органів державної влади (закладів, установ) або органів місцевого самоврядування на час виконання відповідних повноважень на постійній основі із залишенням на службі в поліції, військовій службі, державній службі;

6) особи, які зараховані на навчання за державним замовленням на денну форму до закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, що належить до сфери управління МВС, – на період навчання. Поліцейські, які зараховані на навчання для проходження первинної професійної підготовки або післядипломної освіти за місцем дислокації закладу вищої освіти, – на період навчання. Військовослужбовці НГУ, які зараховані на навчання за державним замовленням на денну форму до вищого військового навчального закладу, навчальної військової частини (центрів) НГУ, – на період навчання;

7) громадяни України з числа:

завдань під час подолання наслідків надзвичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень : наказ МВС України від 07.11.2017 № 910 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1447-17#n8>

²⁴ Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 14.06.2017 № 507 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-17#Text>

а) колишніх поліцейських, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які були звільнені зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку зі скороченням штату;

б) колишніх працівників міліції, звільнених зі служби в органах внутрішніх справ за віком, хворобою або вислугою років;

в) колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України «Про Національну поліцію» проходили службу в органах внутрішніх справ і мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в МВС України або Національній поліції (їх територіальних органах, закладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України «Про державну службу», а в навчальних, медичних закладах, установах забезпечення та науково-дослідних установах – на будь-яких посадах та яким призначено пенсію на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

г) військовослужбовців НГУ, звільнених з військової служби за віком, станом здоров'я, та осіб, звільнених з військової служби в запас або у відставку зі складу внутрішніх військ МВС України;

г) осіб, на яких поширюється дія Законів України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», за умови їх перебування на медичному обслуговуванні в закладі охорони здоров'я МВС, при звільненні зі служби, військової служби чи займаної посади;

8) члени сімей (дружина (чоловік), діти до 18 років, а в разі їх навчання у закладах вищої освіти – до 23 років):

а) поліцейських, осіб з числа колишніх поліцейських та колишніх осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, звільнених зі служби за станом здоров'я, за віком, у зв'язку зі скороченням штату;

б) колишніх працівників міліції, звільнених зі служби в органах внутрішніх справ за віком, хворобою або вислугою років;

в) військовослужбовців НГУ (крім військовослужбовців строкової військової служби) та осіб, звільнених з військової служби НГУ за віком, станом здоров'я, які мають вислугу 20 років і більше;

г) поліцейських, військовослужбовців НГУ, які відповідно до законодавства відряджені (прикомандировані) до Верховної Ради України, Верховної Ради АР Крим, інших органів державної влади (закладів, установ) або органів місцевого самоврядування на час виконання відповідних повноважень на постійній основі із залишенням на службі в поліції, військовій службі;

г) державних службовців та працівників навчальних закладів, медичних і наукових установ та установ забезпечення МВС України або Національної поліції з числа колишніх працівників міліції, які станом на день опублікування Закону України «Про Національну поліцію» проходили службу в органах внутрішніх справ та мали календарну вислугу не менше п'яти років і продовжили роботу в Міністерстві внутрішніх справ України або Національній поліції (їх територіальних органах,

зкладах та установах) на посадах, що заміщуються державними службовцями відповідно до Закону України «Про державну службу», а в навчальних, медичних закладах, установах забезпечення та науково-дослідних установах – на будь-яких посадах, та громадян України з їх числа, яким призначено пенсію на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

д) поліцейських, осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), яким призначено пенсію на підставі Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»;

е) військовослужбовців НГУ, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або постраждали в полоні в ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, якщо ці особи прослужили в НГУ не менш як 20 календарних років, та військовослужбовців внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України, які загинули (померли), пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби до набрання чинності Законом України «Про Національну гвардію України»²⁵.

За результатами проведеного аналізу нормативно-правових засад організації медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України можна підсумувати наступне:

1. Нормативно-правові засади медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України утворені сукупністю нормативно-правових актів різної юридичної сили – від Конституції до відомчих нормативних актів МВС України. Норми Конституції та законів формують загальноправову основу реалізації права на охорону здоров'я. Водночас підзаконні нормативно-правові акти конкретизують реалізацію окремих процедур медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я. Ключову роль у правовому регулюванні медичного обслуговування в закладах МВС України відведено підзаконним нормативно-правовим актам, насамперед наказам МВС України.

2. Особливістю системи охорони здоров'я МВС України є спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право на медичне обслуговування (прикріплений контингент), до якого належать не лише поліцейські та військовослужбовці НГУ, а й працівники органів та установ системи МВС, курсанти, ветерани служби, пенсіонери, члени їхніх сімей тощо. Розширення суб'єктного складу осіб, що мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України протягом останніх років свідчить про уніфікацію системи відомчої охорони здоров'я та забезпечення рівних прав і можливостей у реалізації права на охорону здоров'я.

3. Нормативно-правові засади медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України поєднують загальнодержавні стандарти захисту права на охорону здоров'я зі спеціальними механізмами медичного обслуговування, що

²⁵ Про затвердження Інструкції про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС : наказ МВС України від 03.06.2016 № 462 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0912-16#Text>

обумовлено специфікою виконання правоохоронних та військових функцій, а також необхідністю підтримання належного рівня професійної придатності, працездатності та соціального захисту атестованого особового складу, цивільних працівників, вeterанів і пенсіонерів МВС України, а також членів їхніх сімей.

3. Основні складові медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України

Медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України є багатовекторною діяльністю, що обумовлено комплексним характером права на охорону здоров'я, а також розмаїттям складових медичної діяльності. Відповідно, представляє інтерес розкриття основних складових медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України.

Класифікувати складові медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України можна за багатьма критеріями. Тим більше, перелік таких складових є відкритим та змінюється у відповідності до функцій, які покладаються на Департамент охорони здоров'я МВС України й підпорядковані йому підрозділи та установи.

У попередніх дослідженнях нами здійснювались спроби проведення такої класифікації, згідно з якою були виокремлені наступні складові:

- 1) Організація лікувально-профілактичних заходів;
- 2) Діяльність з психолого-психіатричного забезпечення;
- 3) Діяльність військово-лікарських комісій та проведення військово-лікарських експертиз;
- 4) Медичне забезпечення у спеціальних установах МВС;
- 5) Медичне забезпечення в закладах освіти системи МВС;
- 6) Медичне забезпечення особового складу за умов надзвичайних ситуацій та масових заворушень;
- 7) Заходи, пов'язані з ліквідацією медичних наслідків Чорнобильської катастрофи;
- 8) Спеціальна діяльність (надання медичних послуг працівникам інших державних органів; відбір кандидатів до персоналу миротворчих місій; взаємодія з МОЗ України та правоохоронних структур зарубіжних держав з медичних питань)²⁶.

Враховуючи обмеження щодо обсягу змісту дослідження, пропонуємо зупинитися на двох найбільш важливих складових медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України – диспансеризації та діяльності медичних (військово-лікарських) комісій МВС.

Диспансеризація (комплексний медичний огляд). Нагадаємо, що порядок проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими затверджений Наказом МВС України від 10.12.2015 № 1561²⁷.

Загалом, диспансеризація, термін що має походження від слова диспансер (від англ. dispensary – лікарня для бідних). Під диспансеризацією можна розуміти метод діяльності медико-санітарних закладів, що полягає у синтезі лікувальних і

²⁶ Курінний Є. В., Логвиненко Б. О. Адміністративно-правові засади медичного забезпечення органів внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС; Ліра-ЛТД. 2010. 196 с.

²⁷ Про затвердження Порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими : наказ МВС України від 10.12.2015 № 1561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13>

профілактичних заходів, систематичному нагляді та вивченні умов праці і побуту, як етіологічних факторів захворюваності, та маючих своєю метою усунення чи пом'якшення шкідливих впливів навколишнього середовища на здоров'я колективу, забезпечення його правильного фізичного розвитку і попередження захворюваності та інвалідності шляхом проведення відповідних заходів лікувальної, профілактичної і соціальної допомоги²⁸.

Н. Лісневська зазначає, що міжнародний досвід свідчить, що поширеність чинників ризику основних неінфекційних захворювань серед населення пов'язана з рівнем смертності, а провідним фактором, що визначає здоров'я населення, є спосіб життя. Базовим завданням проведення диспансеризації є раннє виявлення хронічних неінфекційних захворювань (станів), які є основною причиною інвалідності та передчасної смертності населення. Крім того, важливою особливістю диспансеризації є не лише раннє виявлення хронічних неінфекційних захворювань і чинників ризиків їх розвитку, а й проведення профілактичного консультування серед пацієнтів із високим рівнем ризику. Тож диспансеризація населення – це провідна частина профілактичного напрямку охорони здоров'я і метод активного динамічного спостереження за станом здоров'я населення²⁹.

Відповідно до порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими, комплексний медичний огляд (диспансеризація) поліцейських проводиться в закладах охорони здоров'я МВС за наявності в них ліцензії на право провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальностями «дерматовенерологія», «неврологія», «отоларингологія», «офтальмологія», «психіатрія», «терапія», «хірургія», «акушерство і гінекологія» та акредитаційного сертифіката³⁰.

Зауважимо, що згідно з п. 15) ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII, такий вид господарської діяльності як медична практика підлягає ліцензуванню³¹.

У свою чергу, постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» були затверджені відповідні умови, що встановлюють організаційні, кадрові і технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження господарської діяльності з медичної практики, а також визначають вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики³².

²⁸ Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» / Борис Логвиненко. Київ : ВД «Дакор», 2021. 272 с.

²⁹ Устінів О. Диспансеризація населення: чи варто її відмінити? URL: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-125525-dispanserizatsiya-naselennya-chi-varto-yiyi-vidminyati

³⁰ Про затвердження Порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими : наказ МВС України від 10.12.2015 № 1561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13>

³¹ Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

³² Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8>

Списки поліцейських, які проходять службу в органі (підрозділі) поліції, для проходження ними комплексного медичного огляду наступного року в кінці поточного року подаються підрозділами кадрового забезпечення до відповідних закладів охорони здоров'я МВС України. Важливим аспектом таких оглядів є безоплатний характер.

Принагідно зазначимо, що переліки лікувально-профілактичних закладів (https://health.mvs.gov.ua/zakladi_oxoroni_zdorovia/tmo) та медичних реабілітаційних закладів (https://health.mvs.gov.ua/zakladi_oxoroni_zdorovia/mrc) МВС України розташовані на сайті Департаменту охорони здоров'я МВС України, який включає широкий набір інструментів як для громадян, так і для медичних працівників³³.

Перед початком комплексного медичного огляду керівництво закладів охорони здоров'я МВС України складає план та графік його проведення і подає на затвердження керівництву центрального органу управління та територіальних органів Національної поліції. Зі свого боку, керівники органів (підрозділів) поліції організовують своєчасне прибуття підлеглих на комплексний медичний огляд. Організація і контроль за проведенням комплексного медичного огляду (диспансеризації) здійснюються відповідного керівником закладу охорони здоров'я МВС України.

Для проведення комплексних медичних оглядів у закладах охорони здоров'я МВС України щороку створюються комісії, склад та порядок роботи яких визначені наказом МОЗ України від 08.09.2025 № 1393 «Про організацію та проведення обов'язкових медичних оглядів працівників певних категорій»³⁴.

До складу комісії входять: лікар-дерматовенеролог, лікар-невропатолог, лікар-отоларинголог, лікар-офтальмолог, лікар-психіатр, лікар-терапевт, лікар-хірург, лікар-акушер-гінеколог. Кожен лікар, який бере участь в обстеженні поліцейського, дає висновок щодо стану його здоров'я, підтверджує його особистим підписом та печаткою, бере участь в остаточному обговоренні придатності поліцейського до виконання ним службових обов'язків та за необхідності визначає лікувально-оздоровчі заходи³⁵.

Слід зауважити, що при виявленні у поліцейського, який пройшов періодичний медичний огляд, захворювань, що є протипоказанням до виконання робіт, керівнику відповідного органу (підрозділу) поліції надсилається інформація про поліцейського, який за станом здоров'я потребує направлення на огляд до медичної (військово-лікарської) комісії закладу охорони здоров'я МВС для визначення його придатності до подальшої служби, за затвердженою наказом МВС України від 10.12.2015 № 1561 формою.

Динамічний нагляд осіб, хворих на туберкульоз, шкірно-венеричні, психічні, онкологічні та інші захворювання може проводитися у відповідних закладах охорони здоров'я, що забезпечують надання спеціалізованої медичної допомоги. Причому,

³³ МВС : Медицина та реабілітація URL: <https://health.mvs.gov.ua/>

³⁴ Про організацію та проведення обов'язкових медичних оглядів працівників певних категорій : наказ МОЗ України від 08.09.2025 № 1393 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1551-25#Text>

³⁵ Про затвердження Порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими : наказ МВС України від 10.12.2015 № 1561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13>

поліцейський, який проживає (zareєстрований) у районі, у якому відсутній заклад охорони здоров'я МВС України, може проходити динамічний нагляд в інших закладах охорони здоров'я державної та комунальної форм власності за наявності в них відповідної ліцензії на провадження медичної практики та акредитаційного сертифіката з урахуванням визначених цим Порядком вимог.

Зазначеним вище Порядком проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими також затверджено проведення періодичного та позачергового психіатричних оглядів, у тому числі на предмет вживання психоактивних речовин. Відповідні огляди проводяться з метою встановлення придатності особи до виконання окремих видів діяльності (професії, роботи, служби) з особливими вимогами до стану її психічного здоров'я, що регламентується Законом України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III³⁶, постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 577 «Про затвердження переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи або оточуючих»³⁷ та Порядком проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими.

Такі огляди поліцейських проводяться лікарями-психіатрами закладів охорони здоров'я МВС України. За результатами періодичного та позачергового психіатричних оглядів лікар-психіатр оформляє форму первинної облікової документації (відповідний протокол). Такий протокол, дані обстеження, службова характеристика та інші матеріали зберігаються в закладі охорони здоров'я МВС України, у якому поліцейський проходив періодичний або позачерговий психіатричні огляди. Висновок періодичного та позачергового психіатричного огляду, у тому числі на предмет вживання психоактивних речовин, оформляється довідкою та видається поліцейському, який його пройшов.

При виявленні у поліцейського під час періодичного та позачергового психіатричних оглядів психічних розладів, у тому числі спричинених вживанням психоактивних речовин, що можуть визначити їх непридатність до подальшої служби, керівнику органу (підрозділу) поліції направляється інформація про поліцейського, який за станом здоров'я потребує направлення на огляд до медичної (військово-лікарської) комісії закладу охорони здоров'я МВС для визначення його придатності до подальшої служби, за затвердженою формою. Первинна медична документація щодо відповідних відомостей про проведення періодичних та позачергових психіатричних оглядів, у тому числі на предмет вживання психоактивних речовин, вноситься до Реєстру медичних записів, записів про направлення та рецептів в електронній системі

³⁶ Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text>

³⁷ Про затвердження переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи або оточуючих : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 577 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-2022-%D0%BF#Text>

охорони здоров'я. У разі відсутності технічної можливості щодо внесення відомостей до зазначеного Реєстру, їх внесення здійснюється одразу при появі такої можливості³⁸.

Я. С. Пономаренко слушно вказує на те, що поліцейські в умовах збройної агресії зазнають різноманітних небезпечних для життя випадків. Це має згубний вплив на їх особистість, що призводить до цілого ряду проблем у майбутньому. В зазначених умовах, це дуже складно зробити, оскільки травматична обставина не є окремою подією, а являється щоденним стресовим фактором, який тривалий у часі, в якому стійкість допомагає підтримувати здорову психозбережувальну поведінку³⁹.

Таким чином, своєчасне виявлення та мінімізація стрес-чинників серед поліцейських, належна організація та проведення періодичного та позачергового психіатричних оглядів, у тому числі на предмет вживання ними психоактивних речовин, набуває в теперішніх умовах надзвичайно важливого значення та становить собою важливу складову медичного обслуговування.

Діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС України. Зазначена діяльність врегульована Положенням, затвердженим наказом МВС України від 03.04.2017 № 285 «Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС»⁴⁰. Враховуючи значний обсяг відповідного Положення (10 розділів та 23 додатки), ми лише поверхнево зупинимось на його змісті.

Згідно з пп. 1, 2 Р. 1 Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС, ним визначено порядок проведення лікарської, військово-лікарської та лікарсько-льотної експертизи медичними (військово-лікарськими) комісіями (далі – ВЛК), утвореними в закладах охорони здоров'я, що належать до сфери управління МВС України, та закладах охорони здоров'я, що входять до складу Національної гвардії України (далі – НГУ).

До основних завдань ВЛК віднесені наступні:

1) визначення за станом здоров'я та фізичного розвитку, а для окремих видів службової діяльності, крім цього, за індивідуальними психофізіологічними особливостями, придатності кандидатів на службу в поліції, кандидатів на навчання за державним замовленням у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (далі – ЗВО), здобувачів вищої освіти за державним замовленням у ЗВО, придатності поліцейських до подальшої служби в поліції, проходження служби у відрядженні за кордоном;

2) визначення за станом здоров'я та фізичного розвитку придатності кандидатів на військову службу за контрактом, у військовому резерві, кандидатів на навчання у вищих військових навчальних закладах НГУ (далі – ВВНЗ НГУ), курсантів, військовослужбовців НГУ до подальшого проходження військової служби;

³⁸ Про затвердження Порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими : наказ МВС України від 10.12.2015 № 1561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13>

³⁹ Пономаренко Я. С. Поліція в умовах війни: професійні стресові фактори. Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. поліція України та ін. Харків : ХНУВС, 2022. С. 95-98.

⁴⁰ Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС : наказ МВС України від 03.04.2017 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0559-17#Text>

3) визначення причинного зв'язку захворювань, поранень (контузій, травм, каліцтв) поліцейських, військовослужбовців, колишніх поліцейських, осіб, звільнених з військової служби, а також колишніх осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ;

4) визначення причинного зв'язку захворювань, поранень (контузій, травм, каліцтв), що спричинили смерть (загибель) поліцейських, військовослужбовців, колишніх поліцейських, осіб, звільнених з військової служби, колишніх осіб рядового і начальницького складу;

5) визначення придатності військовослужбовців до військової служби у зв'язку з їх звільненням;

6) проведення лікарсько-льотної експертизи щодо кандидатів на службу в поліції, поліцейських, кандидатів на військову службу за контрактом, військовослужбовців, працівників поліції та НГУ, які претендують на призначення або призначені на посади льотного складу, персоналу з управління повітряним рухом, персоналу з керування безпilotними авіаційними комплексами;

7) формування висновку про необхідність забезпечення особи з обмеженнями повсякденного функціонування допоміжними засобами реабілітації (технічними та іншими засобами реабілітації) за формою, наведеною в додатку до Порядку забезпечення допоміжними засобами реабілітації (технічними та іншими засобами реабілітації) осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані такі засоби, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 07.12.2023 № 1306)^{41 42}.

Стосовно діяльності медичних (військово-лікарських) комісій МВС України, Л. В. Бобрішова зауважує, що порядок та вимоги їх проведення встановлені розділом III «Організація проведення лікарської та військово-лікарської експертизи» Положення. Одночасно, з направленням на медичний огляд поліцейського, підрозділом кадрового забезпечення до ВЛК надається службова характеристика поліцейського, де зазначено інформацію про випадки звільнення від служби у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю. В разі наявності у поліцейського поранення, травм (їх наслідків) підрозділ кадрового забезпечення надає до ВЛК акт про нещасний випадок, складений за встановленою формою відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України, затвердженого наказом МВС України від 27.12.2002 № 1346, а в необхідних випадках – висновок службового розслідування⁴³. Згідно Акту про

⁴¹ Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС : наказ МВС України від 03.04.2017 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0559-17#Text>

⁴² Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними засобами реабілітації (технічними та іншими засобами реабілітації) осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані такі засоби, їх переліку : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF#n15>

⁴³ Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України : наказ МВС України від 27.12.2002 № 1346 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03#Text>

нещасний випадок та відповідної медичної документації, складеної за результатами лікування особи, яка отримала поранення (травму), ВЛК може прийняти постанову про їх причинний зв'язок⁴⁴.

Таким чином, Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС встановлює процедурно-організаційний механізм реалізації конституційного та законодавчого права на охорону здоров'я поліцейських та військовослужбовців НГУ у поєднанні з вимогами до придатності таких категорій осіб для проходження поліцейської/військової служби.

В умовах воєнного стану, здатність медичних фахівців закладів охорони здоров'я МВС України компетентно, оперативно та об'єктивно визначити стан придатності кандидатів на службу в Національній поліції України або НГУ, визначити спроможність нести службу діючих поліцейських, військовослужбовців НГУ та надати об'єктивну оцінку стану їх здоров'я, встановлення причинного зв'язку захворювань, поранень (контузій, травм, каліцтв) є надзвичайно важливою складовою медичного обслуговування.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про те, що в ході триваючої протидії повномасштабній збройній агресії Російської Федерації та обумовленого цим воєнного стану значення відомчої медицини в системі МВС України є надзвичайно важливим.

Висока мотивація особового складу органів і підрозділів системи МВС України до несення служби (роботи) у сукупності з належним станом фізичного і психічного здоров'я безпосередньо пов'язані з обороноздатністю нашої держави в надскладних умовах сьогодення. Відповідно, здатність медичного персоналу закладів охорони здоров'я МВС України ефективно виконувати покладені на них повноваження, видається критично важливою запорукою для функціонування системи МВС у цілому.

Медичне обслуговування становить собою невід'ємну складову соціального захисту для багатьох категорій осіб, які охоплюються поняттям прикріпленого континенту. Комплексний та багатовекторний характер медичного обслуговування охоплює всі види медичної допомоги (екстрену, первинну, спеціалізовану); реабілітацію та санаторно-курортне лікування; експертну діяльність (військово-лікарські комісії); профілактичні заходи (диспансеризацію) та суміжні послуги, що надаються у закладах охорони здоров'я МВС України.

Для правового адміністративно-правового регулювання медичного обслуговування МВС України є властивим поєднання загального законодавства у сфері охорони здоров'я зі спеціальними (відомчими) підзаконними нормативно-правовими актами, що обумовлено специфікою виконання правоохоронних та військових функцій.

Таким чином, медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України становить собою не просте надання медичних або реабілітаційних послуг, а комплексну систему, що поєднує людиноцентристський орієнтир на охорону здоров'я

⁴⁴ Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення поліцейських в Україні : монографія / Л. В. Бобрішова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 208 с.

кожної особи із підтриманням високої ефективності МВС України як ключового суб'єкта правоохоронної функції держави.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні розкрито адміністративно-правове регулювання медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України. Наголошено, що медичне обслуговування є поняттям, що найбільшою мірою відповідає сутності діяльності закладів охорони здоров'я МВС України, адже така діяльність включає не лише медичну допомогу та реабілітацію, а й надання суміжних послуг у сфері охорони здоров'я. Під медичним обслуговуванням в закладах охорони здоров'я МВС України запропоновано розуміти регламентовану законодавством діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на надання всіх видів медичної допомоги, санаторно-курортного лікування а також суміжних послуг у сфері охорони здоров'я прикріпленому контингенту.

З'ясовано, що нормативно-правові засади медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України утворені сукупністю нормативно-правових актів різної юридичної сили – від Конституції до відомчих нормативних актів МВС України. Норми Конституції та законів формують загальноправову основу реалізації права на охорону здоров'я. Водночас підзаконні нормативно-правові акти конкретизують реалізацію окремих процедур медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я. Ключову роль у правовому регулюванні медичного обслуговування в закладах МВС України відведено підзаконним нормативно-правовим актам, насамперед наказам МВС України. Встановлено, що особливістю системи охорони здоров'я МВС України є спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право на медичне обслуговування (прикріплений контингент), до якого належать не лише поліцейські та військовослужбовці НГУ, а й працівники органів та установ системи МВС, курсанти, ветерани служби, пенсіонери, члени їхніх сімей тощо. Розширення суб'єктного складу осіб, що мають право на медичне обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України протягом останніх років свідчить про уніфікацію системи відомчої охорони здоров'я та забезпечення рівних прав і можливостей у реалізації права на охорону здоров'я. До найбільш важливих складових медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС України віднесено такі його складові як комплексні медичні огляди (диспансеризацію) та діяльність медичних (військово-лікарських) комісій МВС.

Ключові слова: медичне обслуговування, охорона здоров'я, МВС України, диспансеризація, медична експертиза, медичний огляд, право на охорону здоров'я, соціальний захист.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення 15.07.2026).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Бухало Г. О. Поняття «медичне обслуговування», «медична допомога» та «медична послуга» : критерії розмежування. Основні тенденції сучасного реформування законодавства в сфері охорони здоров'я : зб. матеріалів наук.-прак.

конф. з міжнар. участю (м. Запоріжжя, 20-21 груд. 2023 р.). Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. С. 7-10.

4. Савченко В. О. Поняття медичних послуг, їх співвідношення з медичною допомогою та медичною діяльністю / Вісник юридичного факультету ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ, 2012. № 1000. С. 354-359.

5. Таранчук Д. «Медична допомога» vs «медична послуга»: що є що? Юридична газета. № 7 (609) URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/medichna-dopomoga-vs-medichna-posluga-shcho-e-shcho.html> (дата звернення 15.07.2026).

6. Кордіяк А. Ю., Братусь-Гриньків Р. Р. Охорона здоров'я, медична допомога, медичне обслуговування: спільні ознаки та критерії розмежування. Via Stomatologiae. 2026. Вип. 3 (1) С. 57-65.

7. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 15.07.2026).

8. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 № 34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text> (дата звернення 15.07.2026).

9. Адміністративно-правове регулювання медичного забезпечення поліцейських в Україні : монографія / Л. В. Бобрішова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 208 с.

10. Рашед Ю. О. Медичне обслуговування членів сімей поліцейських як важлива гарантія їх соціального забезпечення. Київський часопис права. 2023. № 1. С. 163-168.

11. Смик А. С. Медичне обслуговування, як важлива гарантія соціального забезпечення працівників поліції в Україні. Юридична наука. 2020. № 3 (105). С. 488-493.

12. Огурченко В. Г. Нормативно-правові засади реалізації оперативно-розшукової функції в адміністративній діяльності Національної поліції: питання сьогодення. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. № 5. С. 122-127.

13. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text> (дата звернення 15.07.2026).

14. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text> (дата звернення 15.07.2026).

15. Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 № 2573-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення 15.07.2026).

16. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 № 1645-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (дата звернення 15.07.2026).

17. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 15.07.2026).

18. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 15.07.2026).

19. Про затвердження Порядку психофізіологічного обстеження кандидатів на службу в поліції та Порядку обстеження на предмет виявлення алкогольної,

наркотичної та токсичної залежності кандидатів на службу в поліції : наказ МВС України від 17.12.2015 № 1583 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0037-16#n8> (дата звернення 15.07.2026).

20. Про затвердження Положення про діяльність медичної (військово-лікарської) комісії МВС : наказ МВС України від 03.04.2017 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0559-17#Text> (дата звернення 15.07.2026).

21. Про затвердження Порядку медичного забезпечення поліцейських та військовослужбовців Національної гвардії України при виконанні оперативно-службових завдань під час подолання наслідків надзвичайних ситуацій, припинення групового порушення громадської безпеки і порядку чи масових заворушень : наказ МВС України від 07.11.2017 № 910 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1447-17#n8> (дата звернення 15.07.2026).

22. Про затвердження Переліку закладів охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 14.06.2017 № 507 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0845-17#Text> (дата звернення 15.07.2026).

23. Про затвердження Інструкції про порядок медичного обслуговування в закладах охорони здоров'я МВС : наказ МВС України від 03.06.2016 № 462 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0912-16#Text> (дата звернення 15.07.2026).

24. Курінний Є. В., Логвиненко Б. О. Адміністративно-правові засади медичного забезпечення органів внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС; Ліра-ЛТД. 2010. 196 с.

25. Про затвердження Порядку проходження комплексного медичного огляду (диспансеризації) поліцейськими : наказ МВС України від 10.12.2015 № 1561 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1663-15#n13> (дата звернення 15.07.2026).

26. Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» / Борис Логвиненко. Київ : ВД «Дакор», 2021. 272 с.

27. Устінов О. Диспансеризація населення: чи варто її відмінити? URL: www.umj.com.ua/uk/publikatsia-125525-dispanserizatsiya-naseleण्या-chi-varto-yiyi-vidminiyati (дата звернення 15.07.2026).

28. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

29. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8> (дата звернення 15.07.2026).

30. МВС : Медицина та реабілітація URL: <https://health.mvs.gov.ua/> (дата звернення 15.07.2026).

31. Про організацію та проведення обов'язкових медичних оглядів працівників певних категорій : наказ МОЗ України від 08.09.2025 № 1393 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1551-25#Text> (дата звернення 15.07.2026).

32. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (дата звернення 15.07.2026).

33. Про затвердження переліку медичних психіатричних протипоказань щодо виконання окремих видів діяльності (робіт, професій, служби), що можуть становити безпосередню небезпеку для особи або оточуючих : Постанова Кабінету Міністрів

України від 10.05.2022 № 577 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.07.2026).

34. Пономаренко Я. С. Поліція в умовах війни: професійні стресові фактори. Особистість, суспільство, війна : тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. поліція України та ін. Харків : ХНУВС, 2022. С. 95-98.

35. Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними засобами реабілітації (технічними та іншими засобами реабілітації) осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані такі засоби, їх переліку : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 № 321 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2012-%D0%BF#n15> (дата звернення 15.07.2026).

36. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України : наказ МВС України від 27.12.2002 № 1346 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03#Text> (дата звернення 15.07.2026).

Information about the authors:

Lohvynenko Borys Oleksiyovych,

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Law

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

59, Scientific Town str., Zaporizhia, 69000, Ukraine

Yanin Pavlo Pavlovych,

Head

State Institution "Eastern Territorial Medical Association
of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine"

16, Poligonna str., Dnipro, 49005, Ukraine